

ישרים דרכי השם

השיחה השבועית מהמשגיח
הרה"ג רבי יונתן אבר שליט"א

פרשת בראשית, תשפ"ד

כס"ד

ההשקפה והמעשה - לאור אירועי הזמן

על מה המלחמה

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. [בראשית א.א. א]

מפרש רש"י:

אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החודש הזה לכם", שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל. ומה טעם פתח ב"בראשית"?

ראשית התהוותו ויצירתו של 'עם ישראל' להיות 'עם' ותחילת המהלך של 'נתינת התורה', היה ביציאת המצרים. שם נצטוו עם ישראל: "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים" [שמות יב], היא המצוה הראשונה שהקב"ה ציווה אותם. וא"כ קשה, מדוע התורה לא מתחילה בדברים אלו?

משום "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" [תהלים קיא. ה]; שאם יאמרו אומות העולם לישראל 'ליסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים'.

מה נענה להם?

הם אומרים להם: כל הארץ של הקב"ה היא, הוא ברא ונתנה לאשר ישר בעיניו; ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו!

אכן, עם ישראל לא תמיד היה כאן בארץ. הארץ הייתה שייכת לאומות אחרות. כבשנו אותה מידם. אבל מי שנתן לנו אותה, הוא הקב"ה, שהוא ברא את כל המציאות. הוא לקח אותה מידם ונתן אותה לנו.

אומרים חז"ל, שעובדה זו כל כך חשובה, שאע"פ שהיה ראוי להתחיל את התורה מהמצוות ולדחות את סיפור התהוות העולם לאחר מעמד הר סיני, בכל אופן פותחת התורה בעניין זה; כדי שנדע מה תשובתנו למלחמה וטענת האומות נגדנו.

ואכן, מבואר בפרקי דרבי אליעזר, שהמלחמה האחרונה עם בני ישראל לפני הגאולה, תהיה המלחמה של בני ישמעאל על ארץ ישראל. כולנו נוכחים לראות שאנחנו מתקדמים לקראת זה, אך אף אחד לא יודע בדיוק את השלבים של התהליך הזה.

בני ישמעאל יבואו בטענות, אומר הפרקי דרבי אליעזר, לבני ישראל על עצם הימצאותם בארץ. וזה בדיוק טענתם בכל השנים עלינו, בני ישראל. הם לא נלחמים רק על שטח או על ריבונות,

ככל המלחמות הטריטוריאליות בעולם. כסף לא ישתיק אותם, ומדינה שתהיה בשליטתם בסמוך לנו גם לא תשתיק אותם. הם נלחמים מלחמה דתית; לקחתם את ירושלים, חיללתם את המסגד. הם רוצים שהארץ תחזור לשליטתם, מתוך טענות דתיות. והם לא יעצרו עד אשר ננצת, או ח"ו להיפך.

הפרשנות האמיתית

כותב הרמב"ם בתחילת הלכות תעניות:

מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הצבור, שנאמר "על הצר הצורר אתכם והרעתם בחצוצרות" [במדבר י. ט].

אלו הן ה'צרות של ציבור' שמתענין ומתריעין עליהם: על הצרת שונאי ישראל לישראל, ועל החרב וכו' [שם פ"ג, הלכה ב].

על הצרת שונאי ישראל לישראל, כיצד: עכו"ם שבאו לערך מלחמה עם ישראל - או ליטול מהם מס או ליקח מידם ארץ וכו' [שם, הלכה ג].

במצב בו אומות העולם קמים ללחום נגד עם ישראל, אומר הרמב"ם, ישנם שני דברים המוטלים עלינו - 'השקפה' וממנה נובעת 'הלכה':

ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן, ככתוב "עונותיכם הטו" וגו', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. [שם פ"א, הלכה ב].

אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם ארע לנו וצרה זו נקרה נקריה - הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים. [שם, הלכה ג].

אדם שמנסה לתלות בסיבות גשמיות את הגורמים לאירועים שהתרחשו, קורא לו הרמב"ם "אכזרי"!

חשוב להבהיר: ודאי שמי שאחראי על הגנת הגבולות צריך לעשות את עבודתו כראוי. בוודאי שצריכים להיות מוכנים עם מיטב הכלים והיכולות המאפשרים לעשות מלחמה כראוי. אבל זו הלכה בהלכות מלחמה. [סוגיא זו שייכת לסוגית ה'בטחון

וההשתדלות, כמו ברפואה, פרנסה וכדו'; מוטל עלינו לעשות מקסימום השתדלות, אך להאמין שאין לה באמת כל כח לפעול].

עלינו מוטל להתבונן על התוצאה; אחרי שקרה מה שקרה, מה מהו המבט האמיתי על האירועים. אומר הרמב"ם: לחשוב שהאירוע הוא "נקרה נקרי" - חוסר מוכנות, חוסר תכנון, הזזת כוחות, האויב נהיה מתוחכם יותר וסיבות דומות לכך - זה לא נכון. זו הצורה שבה זה התרחש, אך זו לא הסיבה מחמתה זה התרחש!

ולכן עלינו לשים לב לא לעסוק יותר מידי ברמה הטכנית של האירועים. כי בטבע האדם, כאשר הוא שוקע בגורם הטכני, אט-אט המוח שלו מפרש שזו הסיבה שבאמת גרמה לכך. וזו לא ההשקפה האמיתית על מה שקורה.

שום דבר לא התרחש לעם ישראל במקרה. כל האירועים הינם תוצאה שמיימית, הנובעת מה'בחירה' של עם ישראל; אם אנחנו לא נוהגים כשורה, הקב"ה שולח לנו מפעם לפעם 'תזכורות' לחזור בתשובה. התעלמות מאותם תזכורות, התעלמות מההבנה שאלו תזכורות מהבורא - אלינו עם ישראל, זו אכזריות.

מדוע זו אכזריות?

כי השקפה זו קובעת הלכה מעשית: הצרה תלויה - בפועל - בצורה ההשקפה שלנו עליה. כך אומר הרמב"ם. אם נבין את ההשקפה הנכונה, נשוב בתשובה ונצטק אל ה' - הצרה תסור מאיתנו, אך אם לא נבין זאת - לא תסור הצרה.

מי שמושפע מהשקפה שהכל זה מקרה וממילא ישפיע גם על אחרים - גורם לכך שהצרה לא תסור מעם ישראל. עלינו להבין שהקב"ה רוצה לעורר אותנו, ועלינו לעשות תשובה.

עבודתנו לא הלכה ריקם!

ומשום כך, מתגנבת לליבנו הרגשה קשה, כי זו כעין 'סתירת לחי' על עבודתנו. הרי בדיוק עכשיו עבדנו כל כך קשה; ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים. התפללנו תפילה אמיתית מעומק הלב, חזרנו בתשובה. ובדיוק עכשיו, ביום המרום - יום 'שמחת התורה' - קבלנו מהקב"ה כזו סתירה על עבודתנו?! זו סתירה, ולכן אדם מחפש לה סיבות אחרות...

אך עלינו לדעת: אין חלק מהתשובה שעשינו שהלך לריק! יכול להיות שהיו דברים שהיינו צריכים להתאמץ יותר. אבל התשובה שעשינו לא הלכה ריקם.

איננו יודעים חשבונות שמיים, מה הייתה מידת הדין. אבל יכול להיות, שבלעדי התשובה והעבודה שעשינו בימים הנוראים, היה המצב הרבה יותר גרוע. אם ח"ו האויבים מהצפון היו מצטרפים ומתואמים עם האויבים מהדרום (תרחיש ממנו חששו תמיד), המצב היה נורא פי כמה וכמה. הם רבים יותר ומתוחכמים יותר. וגם אותם אלו שהצליחו להיכנס, אם הקב"ה לא היה מסמא את עיניהם, יכלו לגרום לדברים גרועים הרבה יותר. במשך שעות ארוכות הם שלטו ופעלו כמעט באין מפריע. מי מנע מהם להתקדם למקומות אסטרטגיים יותר בארץ ישראל?

קרה לנו דין נורא, קרו דברים קשים וכואבים ביותר. אבל איננו יודעים כמה הצלחנו למנוע ע"י התפילות, קבלת עול מלכות

שמיים והתשובה שעשינו. קשה לשקול ולדעת עד היכן פעלה עבודתנו, אך בוודאי שהיא לא הלכה ריקם.

ואם בכל אופן קרה כזה דבר, זה לא מקרה. הקב"ה שלח לעם ישראל תזכורת, וכנראה שצריך לתקן משהו. וזה תלוי כעת במעשים שלנו, שומרי התורה, לא במעשיהם של תינוקות שנישבו. הם לא למדו ולא שמעו, אין עליהם כמעט תביעה [עי' בשיחה על פרשת אחרי-מות קדושים תשפ"ג, להשלמת העניין]. אנחנו, שאנחנו יודעים שיש בורא לעולם, שיש תורה ומצוות, צריכים להתבונן על זה בהשקפה הנכונה.

ועוד כותב שם הרמב"ם:

ותוסיף הצרה צרות אחרות; הוא שכתוב בתורה "והלכתם עמי בקרי" - "והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי", כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהיא קרי - אוסיף לכם חמת אותו קרי.

"והיית משוגע ממראה עיניך!"

באמת, קרה כאן דבר פלא, חסר הגיון. יש לזה הסבר אחד, המתואר בדיוק רב בדברי הנצי"ב על הפסוק בפרשת כי-תבוא [דברים כח, כח-כט]: "יִפְּכָה ה' בְּשִׁעוֹן וּבְעֵרוֹן וּבְתַמְהוֹן לְכָב. וְהִיִּית מְמַשֵּׁשׁ בְּצִהְרִים פֶּאֶשֶׁר יִמְשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאֶפְלָה וְלֹא תִצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶיךָ וְהִיִּית אֶף עֲשׂוֹק וְגִזּוּל כָּל הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ."

זה פסוק מאוד קשה לקריאה; כך הקב"ה אומר לנו?

התשובה היא, שהקב"ה אמר לנו תשמעו בקולי ואתן לכם ברכה ושפע, ברוחניות ובגשמיות. אבל אם לא תשמעו בקולי, אני יעזור לכם לחזור אלי. כיצד?

מפרש הנצי"ב:

בשגגות: קלקול הדעת, שלא תתבונן להיות נשמר מאומות העולם.

להמעיט בכוחות השומרים על הגבול, כפי שקרה, ולסמוך על גדר מברזל, זה 'קלקול הדעת'. אין לכך הסבר הגיוני. אך זו בדיוק הקללה, שלא נתבונן להישמר כראוי מאומות העולם.

ובעורון: מעט אנשים שלא יהיו בחסרון דעת, אבל לא יראו את הרע שבא עליהם.

הרי מדובר על אנשים שאין בהם חסרון דעת, הם יודעים לחשב את תרחישי האויב, הם 'אנשי צבא'. ובכל אופן הם לא ראו את הרע.

ובתמהוין לבב: חלק מהם שיראו וגם יבינו הרע, אבל מאוטם הלב יהיו כאבן מבלי יכולת לעשות מאומה.

אף שהיו כאלו שהתריעו במשך שנים על מה שעתיד להתרחש, לא שמעו להם. היה 'אוטם הלב' אצל מקבלי ההחלטות.

והיית ממשש וגו': בבוא השודד אשר בנקל היה אפשר להמלט ממנו, אבל מחמת הקללה תהיה "ממשש בצהרים" וגו'.

הרי באופן טבעי, היה אפשר עם כמה מאות חיילים בלבד למנוע מהם להיכנס לארץ. היו מעכבים אותם לכל הפחות. היו דברים מעולם, שחדרו אויבים לארץ ותוך דקות הגיעו היחידות המיוחדות. וכאן, שעות על גבי שעות, אנשים חיכו שיבואו להצילים ואף אחד לא בא! דבר שלא היה מעולם!

והיית אך עשוק וגזול: מי שירצה לשרוד ולגזול יעשה מה שליבו חפץ. "ואין מושיע" - ולא יהיה לך ידיים לעשות מאומה להושיע.

אנשים, נשים וטף, באזור שלם - ואין מושיע! אנו מדינה שנמצאת בכוננות מתמדת למלחמה; היכן כל הנשק? היכן כל החיילים?

על זה אומרת התורה:

"וְהָיִיתָ מְשָׁעַ מִמֶּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה" [שם, לד].

מפרש הנצי"ב:

תתפעל איך נהיתה כזה, שמעט שודרים עשו הרבה ולא הושיעה לך ירך, אשר באמת היה כוחך לעמוד כנגדם. וזוהי ההתפעלות תצא מדעתך.

צבא כל כך מתוחכם ומשוכלל, עם היחידות המאומנות והטובות בעולם, ורוצחים שפלים רוצחים בעמם במשך שעות רבות, כמעט ללא תגובה.

כיצד זה יכול להתרחש?

זו התממשות מדויקת של הקללה הכתובה בתורה. אין לכך הסבר אחר, מלבד העובדה שהקב"ה סימא את עיני כולם.

בעת הזו, עלינו להעמיד את ההשקפה הנכונה - זה לא בא במקרה, זה בא לעורר את עם ישראל לחשובה, ולאחר מכן עלינו לחשוב מה צריך לעשות.

העבודה בזמן מלחמה

פגשתי אמש, בעת היותי בחתונה, את הגאון רבי בונים שרייבר שליט"א. שיתפתי אותו בתחושה שהייתה לי באותה עת ובשמחת תורה. אנחנו נמצאים כאן בחתונה, רוקדים בשמחת תורה, הכל כאילו רגיל, ובצד השני של הארץ נמצאים במקלטים וקוברים את מתיהם. מאות רבות של לוויית. זה הזכיר לי את דברי הגמרא על העיר ביתר בזמן החורבן, שהייתה כל כך גדולה, שבחלקה רקדו ושמחו ובחלקה השני קברו את המתים מהמלחמה.

[במאמר המוסגר: אמר לי הגאון רבי בונים שרייבר, משפט שמשנה את ההסתכלות שלנו על המצב. בזמן מלחמת יום הכיפורים, היה משבר נוראי. כולם היו בפחד עצום. כשחזרו הוא ואביו מבית הכנסת, עשו הבדלה ואכלו דבר מה. מיד לאחר מכן, אביו, שהיה מתמיד עצום, התיישב ללמוד.

שאלתי את אבי: "אבא, וכי אתה לא מפחד?". "אני מפחד!", אמר לי ומיד אמר, "אמר אביי...". כשאנחנו, בני תורה, מפחדים

- אנחנו מכניסים את הראש ללימוד התורה. מפחדים, וזה הפתרון!]

במצב דומה למצב שלנו, עמדו תלמידי ישיבת סלבודקא, בקובנא, לפני שמונים וארבע שנים. בתחילת תקופת השואה, כבשו הגרמנים את המדינה (פולין, ככל הנראה), אך במקומם עדיין לא הרגישו כל שינוי. רבי אברהם גרודזינסקי, תלמידו הגדול של הסבא מסלבודקא שהנהיג את הישיבה אחריו, אמר בפניהם שיחה, ובה ביאר מהי ההסתכלות וצורת העבודה בכזה מצב.

התאספנו כאן בשעה רצינית של מלחמה ושלו, מלחמה במדינות הסמוכות, ושלו במדינה זו. המלחמה והשלו שניהם יחד מחייבים אותנו לתשובה. המלחמה תחייב מצד יראת העונש, והשלו מחייב מצד הכרת הטוב.

גם אנחנו נמצאים במצב דומה; שם שרויים במלחמה נוראה, ואנו כאן יכולים לשבת בנוחות ללמוד, להתפלל ואף לאכול.

במצב כזה צריכים לעבוד מחמת שתי סיבות: לעשות תשובה מחמת היראה מהעונש - הרי לא הפצצות יעזרו (הם הרי נמצאים מתחת לאדמה), ואיננו יודעים מה אחרים יכולים לעשות. אל לנו להשלוח את עצמנו. ומצד שני - לעבוד מצד הכרת הטוב, על כך שאנחנו כן נמצאים בשלום. עלינו לא מאיימים פגזים ואף אחד לא יורה עלינו, אנחנו יכולים לשבת וללמוד.

חובת התשובה מצד יראה היא מה שאמרו בברכות [ה.], "אם רואה אדם שייסורין באים עליו יפשפש במעשיו, שנאמר: "נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה'". וכפי מידת הייסורים כן חובת התשובה. בזמן הזה שהייסורים הגיעו עד מרום קיצם..

כמה מיליונים יהודים סובלים היום בשביל יהדותם, וכמה מיליונים סובלים בשביל מהותם, מה שהם נקראים בשם ישראל.

נשים לב, שהוא מחבר את שני החלקים בעם: יש את שומרי התורה והמצוות - הסובלים בגלל 'יהדותם', ואחרים הסובלים בגלל 'מהותם' - הם בני ישראל. אל לנו לעשות הבדלה ביניהם. רק שהם, תינוקות שנשבו, אינם יודעים מה מוטל עליהם. אנחנו יודעים מה מוטל עלינו לעשות.

בשעה נוראה כזו הלא עלינו, הקרובים אל החלל, החובה לפשפש במעשים.

זהירות בזמן מלחמה

בהמשך השיחה, מבאר רבי אברהם גרודזינסקי נושא שחושבני שהוא נושא מרכזי בעת כזו.

כי דרך האדם להיות דכא רוח מייסורים הבאים עליו, לא רק מייסורים שלו, אלא משל אחרים, מה שאדם רואה או שומע ייסורים ועינויים של אחרים משפיע לרעה על מצב רוחו.

זה טבעו של האדם. כשהוא נחשף לרוע, אכזריות, ייסורים ועינויים, זה מרוקן לו את כוחותיו הנפשיים. הוא נהיה "דכא רוח", בדכאון. אין כח ללמוד, אין כח להתפלל. אין כוחות.

ולכן עצה טובה, לראות ולשמוע פחות ככל הניתן. אל לך לחשוש ש'אתה לא בעניינים', אל תחשוש שיהיה משהו שצריך לדעת ולא תדע. כשצריך לדעת, כולם ידעו בדיוק מה קורה. אך גם מה ששמענו באוויר משפיע על כוחות הנפש.

וכל שכן כשדברים האלה באים לעיתים תכופות ומקיפים אנשים הרבה כבשעת מלחמה.

בעת כזאת, נשבר ליבו של האדם לרסיסים, ידיו רפות מעבודה, ראשו עליו סחרחר, ומחשבתו אינה עושה פרי. מצב רוח כזה אינו רק באנשים חלושי המזג, אלא גם בגיבורי הרוח, אנשים חכמים ובעלי מחשבה פוריה אין גדולתם ניכר בעת הזאת!

בעצם זה שאנחנו נחשפים למעשי רוע ואכזריות, לצער של אנשים אחרים, זה גורם לכולם, גם לגיבורי הרוח, ירידה וחולשה בכוח הרוחני.

מעייין החכמה נסתם, אוצר הדעת בלום, והאנושיות כולה מטמוטטת והולכת. ירידה רוחנית היא דרך הטבע בשעה זו.

קשה ללמוד קשה להתרכז בתפילה, קשה אפילו לחשוב. אדם מרגיש ערפול בדעת. אבל זו לא ההשפעה היחידה:

ירידה זו אינה מסתפקת בצד השלילה, אלא גם בצד החיוב, (הופך להיות דבר 'פעיל'), מצב של אדישות הולך וגובר באדם. אדישות לכל הרע הנעשה בעולם, אדישות לאכזריות, אדישות למינות, אדישות להחיים כולם.

אדישות זו אם היא נמשכת, מתהפכת לאופן חיובי, אם אדם מתרגל לשמוע מעשים אכזריים, מתאכזר גם הוא. וכך הולך הוא ויורד משמיעה לשמיעה וכ"ש מראה לראיה.

על כן עלינו להיות ערניים לתופעה זו. זה פוגע בנפש האדם; לא די בכך שאין לו כוחות רוחניים ונפשיים לעבודת ה', אלא שהוא הופך לאדם אכזרי בעצמו. כשהוא נחשף לאכזריות גדולה, זה משפיע עליו בתת-הכרתו, שלפגוע בחבר זה לא דבר כל כך נורא.

ככוחות נפשו של כל אדם ישנם כוחות אכזריים. אם לא נשמור עליהם ולא ניזהר כראוי, אדם יכול להפוך לאכזרי.

המעשה אשר יעשוך

ועל כן, ראשית, צריך לראות ולשמוע על מעשים כאלו, פחות ככל האפשר.

שנית, היות ומה ששומעים ממה שנמצא באוויר משפיע עלינו, ישנה דרך אחת להתגונן מפני ההשפעה הרעה על הנפש: הדבר הראשון - להשתתף בצער הרבים. עם ישראל שרוי בצער. מאות אלפי אנשים נמצאים בצער גדול. מי בצער על מה שקרה ומי

בצער על מה שח"ו יכול לקרות. לצערנו, יהיו אנשים שיקריבו את חייהם במקרה של מלחמה קרקעית.

ולכן גם עלינו להכיר טובה לכל אותם שמקריבים את חייהם כדי להגן עלינו, לכל אותם אימהות השולחות את בניהם לקרב, ואינם יודעות האם הם יחזרו לביתם.

צריך להשתתף בצער של עם ישראל. להיות רגישים לזה ולהתפלל על זה.

הדבר השני שעלינו לעשות, כדי להתגונן מפני ההשפעה זו, להתחזק באופן מיוחד בסבלנות ורחמנות בין האחד לשני. להיטיב לאחרים, בגשמיות ורוחניות. כשהעולם נהיה אכזר - עלינו לעשות ההיפך.

כששאלתי פעם את אחד מרבותיי לגבי עבודה על מידה מסוימת, הוא אמר לי שהיום לא ניתן לעבוד לתקן מידה זו. והוסיף בשם ר' חצ'קל לווינשטיין, שלאחר השואה, בעקבות כך שנהרגו אנשים רבים באכזריות גדולה, ישנם מידות שכבר אין אפשרות לתקן, הם נפגמו.

בזמן שיש אכזריות רבה, קל לאבד את העדינות. ולכן, בעת הזו, עלינו להגדיל את החמלה והעדינות. אדם שרוצה להיות תלמיד חכם ולהתפתח במידות בעולם הרוחני, חייב שתהיה לו עדינות ורגישות לשני.

בזמן זה, כל אחד במקום שלו בעבודת ה', ברמה הנפשית שלו, צריך להתחזק ולעשות ההיפך מכל מה שקורה בעולם. להיות אכפתי לאחרים, רחמן. להפקיד שלא יהיו מריבות וקנאה. אם לא כך, מחמת החשיפה לצער והייסורים שבעולם, באופן טבעי אדם יכול לרדת מבחינה נפשית.

ונכון, קשה כעת. איננו מרוכזים. כוחות הנפש ירודים בזמן זה. אבל ישנם אנשים שגם בזמן כזה, במקומות אחרים, מפעילים תעצומות נפש אדירות, לא מתעצלים, ועושים הכל כדי להצליח בתפקידם. גם אנחנו, אף שהתרגלנו לחיים נוחים יותר, חיים מיושבים ורגועים, יכולים לצאת קצת מאזור הנוחות. מותר לנו להתאמץ - גם כשקשה לנו. להתאמץ להתרכז בלימוד בתפילה ובזמן אמירת התהילים בציבור. אפשר לומר תהילים במשך היום, גם ביחיד, שהקב"ה ירחם על עם ישראל.

ובעיקר, כפי שאומר הרמב"ם, עלינו לשים לב להשקפה הנכונה: זה לא מקרה! הכל קרה רק מחמת סיבה שמיימית. והמטרה היא, לעורר אותנו לתשובה; תשובה בעולם הרוחני, בלימוד, בתפילה. כל אחד לפי מקומו בעבודת ה'.

אם אנחנו נחזור בתשובה בצורה הראויה, אז כפי שאומר הרמב"ם, הקב"ה יסיר מעלינו את הצרות הללו.

אמן!

וזאת למורעו!

הדברים נכתבו לפי הבנת הכותב וע"כ, כל טעות, שגיאה או קושי בהבנה יש לתלות בו בלבד.

נשמח לקבל כל הערה והארה!

השיחה נמסרה בישיבת 'היכל יצחק'.
ביום ד', כ"ו תשרי תשפ"ד

הרשמה לרשימת התפוצה במייל

(הגלין השבועי ושיעורים נוספים)

4160846@gmail.com

©
כל הזכויות שמורות
למכון 'ישרים דרכי השם'
| 053-31123-76 | 02-567-24-74
m0533112376@gmail.com